

Biologische kostprijs vraagt om biologische productprijs

In een bouwplan van een biologisch bedrijf wordt de kostprijs niet voor alle gewassen vergoed. Dat blijkt uit onderzoek naar de rentabiliteit van biologische productie op kleigronden. Voor een intensief groentegewas is arbeid de grootste kostenpost, voor een extensief gewas is dat de grond. Voor een financieel duurzame bedrijfsvoering is het belangrijk dat de meerprijs voor het biologisch product gehandhaafd blijft en de bedrijfsvoering teelttechnisch in orde is.

In het kader van het BIOM-project is er voor de biologische akkerbouw en vollegrondsgroenteteelt in Noord-Holland (NH) en het Noordelijk zeekleigebied (NZK) gekeken naar het bedrijfseconomisch perspectief. Bovendien werden kostprijsberekeningen uitgevoerd. In de studie zijn vier bedrijfsopzetten met elk een verschillend bouwplan met elkaar vergeleken. Het gaat om vier akkerbouwmatige bedrijven van elk 40 ha groot. De vruchtwisseling is op de drie bedrijven 1 op 6 met drie rustgewassen en op het vierde bedrijf 1 op 6 met twee rustgewassen. Verder hebben de eerste drie bedrijven elk een groentegewas in het bouwplan en het vierde bedrijf twee (tabel 1).

Bedrijfsopzet en -economisch perspectief

Kwantitatieve Informatie Akkerbouw en Vollegrondsgroenteteelt (KWIN) 2002 is gebruikt als basis voor de teeltgegevens (opbrengsten, teeltwijze en bewerkingen, uren handmatig wieden etc.). De bedrijfsopzet is bewust gekozen om tot een optimale agronomische en milieutechnische uitvoering van een biologisch bedrijf te kunnen komen. Dat betekent bijvoorbeeld ook dat de bemesting is geoptimaliseerd binnen de randvoorwaarden van een aan- en afvoerbalans evenwicht voor fosfaat (inclusief onvermijdbaar verlies). De bedrijven en hun opzet representeren toekomstgerichte duurzame biologische bedrijfssystemen die aan alle eisen kunnen voldoen.

Tabel 1. Bouwplannen van de doorgerekende bedrijven

	Bedrijf 1 NH	Bedrijf 2 NH	Bedrijf 3 NZK	Bedrijf 4 NZK
Bedrijfs grootte	40	40	40	40
Teeltfrequentie	1 op 6	1 op 6	1 op 6	1 op 6
Rustgewassen	3	3	3	2
Volgorde vruchtwisseling				
Gewas 1	Cons.aardappel	Cons.aardappel	Pootaardappel	Pootaardappel
Gewas 2	Grasklaver	Grasklaver	Grasklaver	Grasklaver
Gewas 3	Ijsbergsla	Broccoli	Spruitkool	Witte kool
Gewas 4	Zomertarwe	Zomertarwe	Zomertarwe	Zomertarwe
Gewas 5	Winterpeen	Kroot/ui	Winterpeen/ui	Winterpeen/ui
Gewas 6	Zomertarwe	Winterpeen	Zomertarwe	Zomertarwe

Tabel 2. Opbrengsten en prijzen

	Opbrengst (kg/ha)	Prijs (€)
Consumptieaardappel	27.500	0,26
Pootaardappel	26.000	0,37
Broccoli herfst	7.000	1,27
Broccoli vroeg	7.000	1,27
Broccoli zomer	8.500	1,27
Zomertarwe	5.000	0,31
Grove peen	55.000	0,34
Gras-klaver	10.000	0,07
IJssla VRB	44.000 stuks	0,45
IJssla ZOVR	47.000 stuks	0,36
IJssla HV	42.700 stuks	0,36
IJssla HL	30.000 stuks	0,36
Spruitkool	8.500	1,18
Witte kool	30.000	0,34
Zaaiui	35.000	0,25
Kroot	50.000 per bos	0,14

De opbrengst- en prijsgegevens zijn weergegeven in tabel 2. Ze zijn bepaald aan de hand van de gegevens van het BIOM-project en het bedrijfssystemen onderzoek van de proeflocatie OBS te Nagele en waar nodig bijgesteld op advies van ondernemers die in BIOM participeren.

Om het bedrijfseconomisch perspectief te beoordelen is een aantal bedrijfseconomische kengetallen berekend: het netto bedrijfsresultaat (de opbrengsten min alle kosten, ook berekend loon en rente), het ondernemersinkomen en de rentabiliteit (opbrengst/€ 100 kosten, tabel 3). De afzetkosten voor de groenten zijn gebaseerd op afzet via Nautilus en graan via Agrifirm.

Voor de standaardbewerkingen als grondbewerking, planten en oogsten zijn genormaliseerde taaktijden gebruikt. De werkzaamheden op de bedrijven worden uitgevoerd door de ondernemer, waar nodig aangevuld met los personeel. Voor de ondernemer is er gerekend met een jaarloon conform CAO van € 34.034. Voor hoogwaardig losse arbeid is een tarief van € 18,15/uur en voor eenvoudige losse arbeid van € 9,08 gehanteerd.

De bedrijfsgebouwen bestaan uit een landbouwschuur, een aardappelbewaarpplaats, een werktuigenschuur en een mechanische koelruimte voor korte bewaring van de broccoli en ijsbergsla. De grondkosten bedragen voor Noord Holland € 811/ha/jaar en voor de Noordelijke zeelei € 892. Dit bedrag bestaat uit 5,5% rente over de verpachte waarde van de grond. Er wordt van de verpachte waarde uitgegaan om speculatie met grond buiten beschouwing te laten. Als er sprake is van een bedrijfsovername, dan wordt de grond meestal niet tegen de vrije verkeerswaarde overgenomen, maar voor een lager bedrag. Uitgangspunt bij de berekeningen is 70% eigen vermogen.

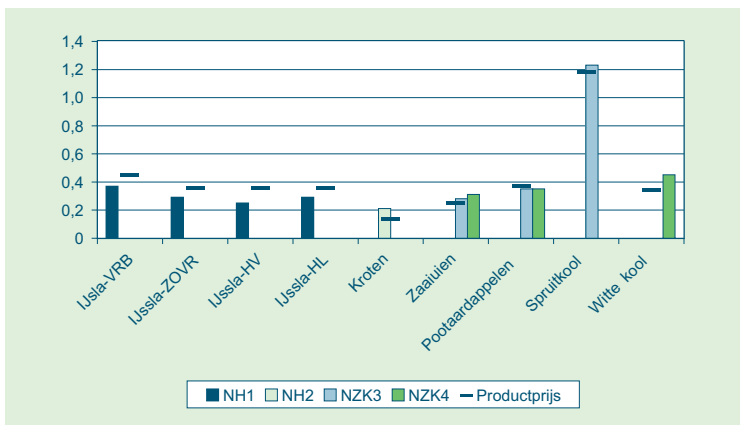
De rentabiliteit op de akkerbouwbedrijven in Noord Holland is goed in vergelijking tot gangbare bedrijven in deze regio's. Uit het Bedrijven Informatie Net van het LEI komt het gangbare bedrijf in de regio centrale zeelei, waaronder ook de regio Noord Holland valt, in de periode 1996 tot en met 2000 gemiddeld op € 91/€ 100 kosten uit. Het LEI berekent de post grond en gebouwen op pachtbasis. In werkelijkheid zal het LEI dus nog wat lager uitkomen. Het gemiddelde ondernemersinkomen ligt in de LEI-uitkomsten met € 25.362 aanmerkelijk lager.

In de regio Noordelijke zeelei draaien de twee gedefinieerde bedrijven erg verschillend. Het LEI komt voor een gangbaar bedrijf in deze regio op € 92/€ 100 kosten (70 ha bedrijf). Het bouwplan met spruitkool scoort beter dan het gemiddelde gangbare bedrijf, maar het bedrijf met witte kool scoort slechter. Het LEI-gemiddelde voor het ondernemersinkomen is € 31.304 (bij 82% eigen vermogen). Beide bedrijven in de studie hebben een hoger ondernemersinkomen dan het LEI heeft berekend.

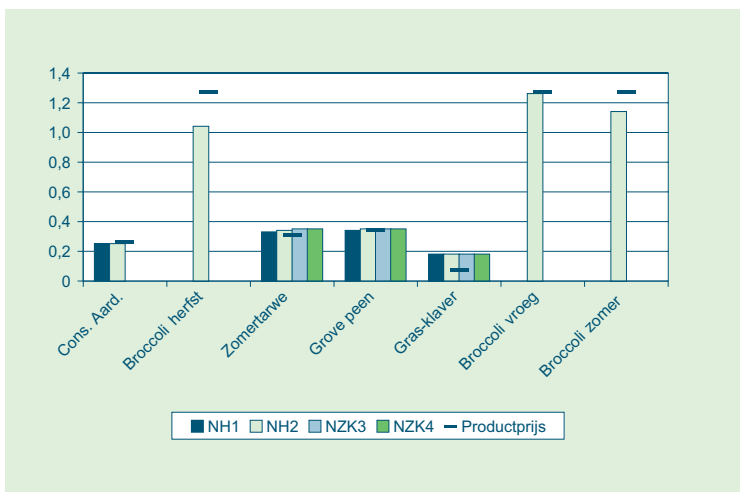
Alleen bij bedrijf 1 worden alle kosten vergoed. Omdat berekend loon en berekende rente wel kosten maar geen uitgaven zijn, worden ze bij het netto bedrijfsresultaat opgeteld en blijft er voor alle bedrijven nog een positief ondernemersinkomen over. De bedrijven hebben wel allemaal 30% vreemd vermogen. Van het ondernemersinkomen zullen nog wel aflossingen moeten worden betaald.

Tabel 3. Enkele bedrijfseconomische kengetallen in €/bedrijf

	1 NH	2 NH	3 NZK	4 NZK
Netto bedrijfsresultaat	33.840	-10.780	-14.460	-36.870
Berekend Loon	34.030	34.030	34.030	34.030
Berekende rente – betaalde rente	31.871	34.279	33.698	34.223
Ondernemersinkomen bij 70% E.V.	99.741	57.529	53.268	31.383
Opbrengsten/€ 100 kosten	110	97	94	86

Figuur 1a. Kostprijs (in €/kg of €/stok) van de diverse producten in de vier bedrijfsplannen afgezet tegen de productprijs

Figuur 1b. Kostprijs (in €/kg product) van de diverse producten van de vier bedrijfsplannen afgezet tegen de productprijs

Kostprijsberekeningen

Bij de kostprijsberekeningen van de gewassen worden behalve de toegerekende of proportioneel variabele kosten ook de niet-toegerekende kosten volgens verdeelsleutels aan de producten toegerekend. Zo worden de grondkosten toegerekend aan het gewas dat er op geteeld wordt. In dubbelteelten wordt de helft van het bedrag toegerekend aan elke teelt. Algemene kosten, zoals de jaarkosten van de landbouwschuur en de erfverharding en boekhoudkosten, worden verdeeld over de gewassen op basis van de omzet van een gewas. Kosten voor de koelruimte worden verdeeld op basis van het volume en de bewaarduur van een product. De jaarkosten van de werktuigen en de bijbehorende werktuigberging zijn met behulp van arbeidsoverzichten per gewas op basis van de draaiuren verdeeld over de gewassen.

De arbeid is op basis van gewerkte uren in een gewas toegerekend. Werkzaamheden als kantoorwerk, reparaties aan machines e.d. zijn ondergebracht bij de algemene kosten en ook op basis van de omzet verdeeld.

Door de kostprijs te vergelijken met de productprijs kan de teler zien of er sprake is van een toereikende beloning voor het geïnvesteerde kapitaal en de arbeid.

Uit figuur 1a en 1b blijkt dat de verschillen in de kostprijzen van de verschillende bedrijven niet erg groot zijn. Ook blijkt dat bij een aantal gewassen de productprijs niet toereikend is om het gewas kostendekkend te kunnen telen. Met name kroten en zaaiuien scoren slecht en zijn dan ook de hoofdoorzaak van het lagere rendement van bedrijf 2.

Het lagere rendement van bedrijf 4 komt doordat de witte kool bij lange na niet kostprijsdekkend geteeld wordt. Arbeid is in deze gewassen een grote kostenpost. Positieve uitschieters zijn te zien bij de ijsbergsla en de broccoli.

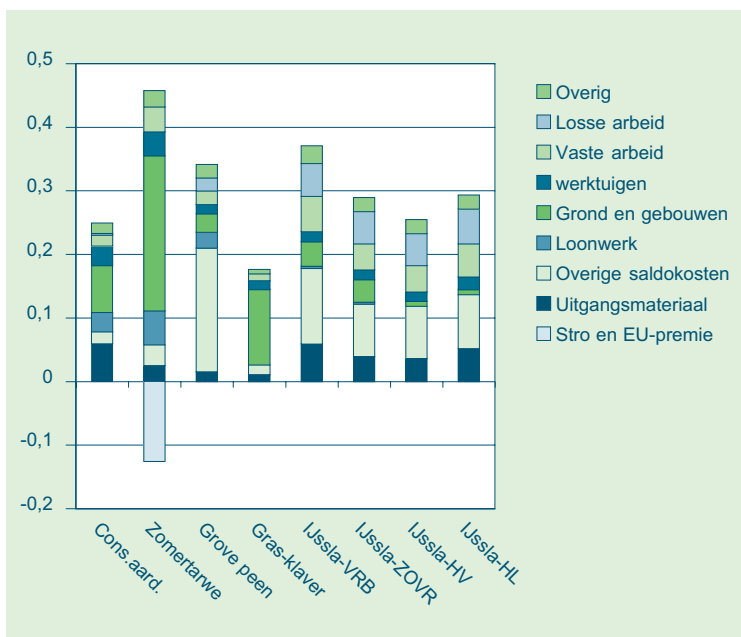
Opbouw kostprijs

Figuur 2 geeft de opbouw van de kostprijs op bedrijf 1 weer. Het laat zien dat bij de ijsbergsla arbeid en overige saldokosten de grootste kostenposten zijn. De grootste post bij de overige saldokosten zijn de afzetkosten (6% omzetprovisie). Bij extensieve gewassen zoals zomertarwe en grasklaaver zijn dit de grondkosten. Stro-opbrengsten en EU-premie zijn als negatieve bedragen in de kostprijs opgenomen. Bij de grove peen zijn de overige saldokosten de belangrijke post. Bij peen valt het wassen, sorteren en de afzetkosten onder deze post.

Kritische kostprijs

Voor veel gewassen is de opbrengstprijzen niet dekkend voor de kostprijs. Dat wil niet zeggen dat er dan ook verlies wordt geleden. Voor veel ondernemers geldt dat een vergoeding voor eigen arbeid conform CAO en een rentevergoeding voor het eigen kapitaal niet gehaald wordt. Omdat dit bedrijfseconomisch gezien kosten zijn, maar geen uitgaven, lijdt het bedrijf nog geen verlies. Wel moet er sprake zijn van enige arbeidsvergoeding om gezinsuitgaven en investeringen te kunnen doen.

Naast de berekening van een integrale kostprijs waarbij alle kosten worden vergoed, kan er ook een kritische kostprijs worden berekend. Als voorbeeld is hier voor drie gewassen van bedrijf 1 een kostprijs weergegeven, waarbij er gerekend wordt met een loon voor de ondernemer van 66% van het CAO-loon en waarbij alleen de betaalde rente wordt vergoed. Bij 70% eigen vermogen wordt dus 30% van de rente meegenomen in de kostprijs.

Figuur 2. Opbouw van de kostprijs per gewas per kg product of stuks van bedrijf NH 1

Tabel 4. Kritische kostprijzen van bedrijf 1

	Productprijs	Kostprijs	Kritische kostprijs
Consumptieaardappel	0,26	0,25	0,21
Grove peen	0,34	0,34	0,32
IJssbergsla vrb	0,45	0,37	0,35

Tabel 4 laat zien, dat er voor elk gewas nog wel enige marge is, maar voor de grove peen is die wel erg klein. De productprijs vergoed bij dit gewas maar net de kritische kostprijs. De productprijs van de vroeg bedekte ijsbergsla is toereikend. Dit gewas kan slechtere resultaten bij andere gewassen compenseren.

Slotopmerkingen

Bij de geanalyseerde gewassen zijn er weinig aanknopingspunten om de kostprijs te verlagen. Voor de individuele teler is het moeilijk om de verschillende posten drastisch naar beneden te brengen. Toch zijn er wel wat dingen die aandacht verdienen. De arbeidskosten kunnen wellicht nog wat naar beneden door het inzetten van nieuwe onkruidbestrijdingstechnieken of door bijvoorbeeld samenwerking met burens. Ook kan een wijziging in het bouwplan de benuttinggraad van werktuigen en installaties en daarmee de kostprijs beïnvloeden. De kostprijs van producten wordt op de allereerste plaats bepaald door de gerealiseerde fysieke opbrengsten. Een fysieke opbrengstverhoging van bijvoorbeeld 25% heeft een bijna evenredige kostprijsverlaging tot gevolg. Wel is schaalvergroting een mogelijkheid om de kosten per kg product naar beneden te brengen. Hoewel de meeste geformuleerde bedrijven nu goed scoren, is het voor een financieel duurzame bedrijfsvoering belangrijk dat de productprijs niet verder richting kritische kostprijs zakt.